

فهرست مطالب

□ پیشگفتار..... ۹

فصل اول: کلیات

مقدمه..... ۱۵

پیشینه‌ی پژوهش (ارزیابی انتقادی)..... ۱۷

استاد بهار (سبک‌شناسی)..... ۱۷

استاد خطیبی (فن نثر)..... ۳۰

استاد رستگار فسایی (انواع نثر فارسی)..... ۳۳

استاد شمیسا (سبک‌شناسی نثر)..... ۳۹

آسیب‌شناسی پژوهش‌های نثر فارسی..... ۴۳

موضوعات گوناگون نثر فارسی..... ۴۸

بیان مسأله..... ۴۹

روش پژوهش..... ۴۹

مبنا و چارچوب نظری پژوهش..... ۴۹

شیوه‌های لفظی اقناع..... ۵۱

فصل دوم: بررسی مبانی سیاسی و دینی (اجتماعی) نثر فارسی با تأکید بر نثرهای تاریخی

مقدمه..... ۵۸

نهضت ترجمه..... ۶۵

تحکیم قدرت خلافت عباسی..... ۶۸

عملکرد سلاطین ترک ۷۴

۳-۱. غزنویان ۷۴

۳-۲. سلجوقیان ۷۶

۳-۲-۱. تأسیس نظامیه‌ها ۷۶

۳-۲-۲. عرفان و تصوف ۷۸

مبارزه با ملی‌گرایی ۷۹

برافتادن خلافت عباسی و زمینه‌های ظهور تشیع در دوره مغول ۸۰

صفویان ۸۱

مهم‌ترین اندیشه‌های سیاسی و دینی در متون منشور ۹۵

مرتبه‌ی ظل‌اللهی ۹۸

استناد به آیات و احادیث در تأیید عملکرد شاهان و سلاطین ۱۰۰

رویکرد تقدیرگرایی ۱۰۲

رویکرد فلک‌نالی و روزگارستیزی ۱۰۵

یزدان‌سالاری ۱۰۷

اندیشه‌ی خویشکاری ۱۰۹

تعصبات دینی ۱۱۰

فصل سوم: بررسی مبانی سبک‌شناختی متون نثر فارسی

مقدمه ۱۱۹

نثرهای تاریخی ۱۲۶

بررسی ویژگی‌های نثر غیراقتناعی و مرسل ۱۳۴

نثرینابین ۱۳۶

نثر فنی و مصنوع و متکلف ۱۳۹

بررسی ویژگی‌های سبکی نثر فنی و مصنوع و متکلف ۱۴۲

نثر فارسی پس از رسمی شدن تشیع در ایران ۱۶۹

ویژگی‌های نثرهای این دوره ۱۷۳

فصل چهارم: نثرهای عرفانی

مقدمه ۱۸۱

سیر تصوف پس از اسلام ۱۸۲

عرفان نوشتاری ۱۹۱

آثار مهم منشور عرفانی ۱۹۲

بررسی مبانی سیاسی و اجتماعی نثرهای عرفانی ۱۹۵

ویژگی‌های سبکی نثرهای عرفانی ۲۱۶

نتیجه‌گیری فصل‌های ۱ و ۲ و ۳ و ۴ ۲۱۶

فصل پنجم: بررسی اندیشه‌ها و مبانی سیاسی و اجتماعی و سبکی کلیله و دمنه

مقدمه ۲۲۵

ترجمه‌ها و اهمیت کتاب ۲۲۶

ساختار کتاب ۲۲۷

بررسی مبانی و اندیشه‌های سیاسی کلیله و دمنه ۲۵۳

تبیین ویژگی‌ها و الزامات شاهان آرمانی ۲۵۴

راه‌های دستیابی و حفظ قدرت در کلیله و دمنه ۲۷۰

رویکردهای اعمال قدرت ۲۷۳

وزیران (تبیین وظایف و عملکردهای وزیر) ۲۷۵

اندیشه‌ی خویشکاری ۲۸۶

مخالفان ۲۸۸

مهم‌ترین ویژگی‌های سبکی کتاب کلیله ۲۹۶

منابع ۳۰۹

اعلام ۳۲۱

مدل شماره‌ی ۲۱: ویژگی‌های شاه آرمانی ۲۵۵

مدل شماره‌ی ۲۲: وظایف پادشاه ۲۶۲

مدل شماره‌ی ۲۳: راه‌های دستیابی به قدرت در کلیله و دمنه ۲۷۱

مدل شماره‌ی ۲۴: عوامل تثبیت گسترش و حفظ قدرت ۲۷۴

مدل شماره‌ی ۲۵: صفات و ویژگی‌های وزرا و مشاوران حکومتی ۲۸۱

مدل شماره‌ی ۲۶: اندیشه‌های سیاسی نصرالله منشی ۲۹۶-۲۹۷

فهرست منابع

۱۱ ۱۱

۵۱ ۵۱

۱۲ ۱۲

۱۳ ۱۳

۱۴ ۱۴

۱۵ ۱۵

۱۶ ۱۶

۱۷ ۱۷

۱۸ ۱۸

۱۹ ۱۹

۲۰ ۲۰

۲۱ ۲۱

۲۲ ۲۲

۲۳ ۲۳

۲۴ ۲۴

۲۵ ۲۵

۲۶ ۲۶

۲۷ ۲۷

۲۸ ۲۸

۲۹ ۲۹

۳۰ ۳۰

۳۱ ۳۱

۳۲ ۳۲

۳۳ ۳۳

۳۴ ۳۴

۳۵ ۳۵

۳۶ ۳۶

۳۷ ۳۷

۳۸ ۳۸

۳۹ ۳۹

۴۰ ۴۰

۴۱ ۴۱

۴۲ ۴۲

۴۳ ۴۳

۴۴ ۴۴

۴۵ ۴۵

۴۶ ۴۶

۴۷ ۴۷

۴۸ ۴۸

۴۹ ۴۹

۵۰ ۵۰

۵۱ ۵۱

۵۲ ۵۲

۵۳ ۵۳

۵۴ ۵۴

۵۵ ۵۵

۵۶ ۵۶

۵۷ ۵۷

۵۸ ۵۸

۵۹ ۵۹

۶۰ ۶۰

۶۱ ۶۱

۶۲ ۶۲

۶۳ ۶۳

۶۴ ۶۴

۶۵ ۶۵

۶۶ ۶۶

۶۷ ۶۷

۶۸ ۶۸

۶۹ ۶۹

۷۰ ۷۰

۷۱ ۷۱

۷۲ ۷۲

۷۳ ۷۳

۷۴ ۷۴

۷۵ ۷۵

۷۶ ۷۶

۷۷ ۷۷

۷۸ ۷۸

۷۹ ۷۹

۸۰ ۸۰

۸۱ ۸۱

۸۲ ۸۲

۸۳ ۸۳

۸۴ ۸۴

۸۵ ۸۵

۸۶ ۸۶

۸۷ ۸۷

۸۸ ۸۸

۸۹ ۸۹

۹۰ ۹۰

۹۱ ۹۱

۹۲ ۹۲

۹۳ ۹۳

۹۴ ۹۴

۹۵ ۹۵

۹۶ ۹۶

۹۷ ۹۷

۹۸ ۹۸

۹۹ ۹۹

۱۰۰ ۱۰۰

۱۰۱ ۱۰۱

۱۰۲ ۱۰۲

۱۰۳ ۱۰۳

۱۰۴ ۱۰۴

۱۰۵ ۱۰۵

۱۰۶ ۱۰۶

۱۰۷ ۱۰۷

۱۰۸ ۱۰۸

۱۰۹ ۱۰۹

۱۱۰ ۱۱۰

۱۱۱ ۱۱۱

۱۱۲ ۱۱۲

۱۱۳ ۱۱۳

۱۱۴ ۱۱۴

۱۱۵ ۱۱۵

۱۱۶ ۱۱۶

۱۱۷ ۱۱۷

۱۱۸ ۱۱۸

۱۱۹ ۱۱۹

۱۲۰ ۱۲۰

۱۲۱ ۱۲۱

۱۲۲ ۱۲۲

۱۲۳ ۱۲۳

۱۲۴ ۱۲۴

۱۲۵ ۱۲۵

۱۲۶ ۱۲۶

۱۲۷ ۱۲۷

۱۲۸ ۱۲۸

۱۲۹ ۱۲۹

۱۳۰ ۱۳۰

۱۳۱ ۱۳۱

۱۳۲ ۱۳۲

۱۳۳ ۱۳۳

۱۳۴ ۱۳۴

۱۳۵ ۱۳۵

۱۳۶ ۱۳۶

۱۳۷ ۱۳۷

۱۳۸ ۱۳۸

۱۳۹ ۱۳۹

۱۴۰ ۱۴۰

۱۴۱ ۱۴۱

۱۴۲ ۱۴۲

۱۴۳ ۱۴۳

۱۴۴ ۱۴۴

۱۴۵ ۱۴۵

۱۴۶ ۱۴۶

۱۴۷ ۱۴۷

۱۴۸ ۱۴۸

۱۴۹ ۱۴۹

۱۵۰ ۱۵۰

۱۵۱ ۱۵۱

۱۵۲ ۱۵۲

۱۵۳ ۱۵۳

۱۵۴ ۱۵۴

۱۵۵ ۱۵۵

۱۵۶ ۱۵۶

۱۵۷ ۱۵۷

۱۵۸ ۱۵۸

۱۵۹ ۱۵۹

۱۶۰ ۱۶۰

۱۶۱ ۱۶۱

۱۶۲ ۱۶۲

۱۶۳ ۱۶۳

۱۶۴ ۱۶۴

۱۶۵ ۱۶۵

۱۶۶ ۱۶۶

۱۶۷ ۱۶۷

۱۶۸ ۱۶۸

۱۶۹ ۱۶۹

۱۷۰ ۱۷۰

۱۷۱ ۱۷۱

۱۷۲ ۱۷۲

۱۷۳ ۱۷۳

۱۷۴ ۱۷۴

۱۷۵ ۱۷۵

۱۷۶ ۱۷۶

۱۷۷ ۱۷۷

۱۷۸ ۱۷۸

۱۷۹ ۱۷۹

۱۸۰ ۱۸۰

۱۸۱ ۱۸۱

۱۸۲ ۱۸۲

۱۸۳ ۱۸۳

۱۸۴ ۱۸۴

۱۸۵ ۱۸۵

۱۸۶ ۱۸۶

۱۸۷ ۱۸۷

۱۸۸ ۱۸۸

۱۸۹ ۱۸۹

۱۹۰ ۱۹۰

۱۹۱ ۱۹۱

۱۹۲ ۱۹۲

۱۹۳ ۱۹۳

۱۹۴ ۱۹۴

۱۹۵ ۱۹۵

۱۹۶ ۱۹۶

۱۹۷ ۱۹۷

۱۹۸ ۱۹۸

۱۹۹ ۱۹۹

۲۰۰ ۲۰۰

۲۰۱ ۲۰۱

۲۰۲ ۲۰۲

۲۰۳ ۲۰۳

۲۰۴ ۲۰۴

۲۰۵ ۲۰۵

۲۰۶ ۲۰۶

۲۰۷ ۲۰۷

۲۰۸ ۲۰۸

۲۰۹ ۲۰۹

۲۱۰ ۲۱۰

۲۱۱ ۲۱۱

۲۱۲ ۲۱۲

۲۱۳ ۲۱۳

۲۱۴ ۲۱۴

۲۱۵ ۲۱۵

۲۱۶ ۲۱۶

۲۱۷ ۲۱۷

۲۱۸ ۲۱۸

۲۱۹ ۲۱۹

۲۲۰ ۲۲۰

۲۲۱ ۲۲۱

۲۲۲ ۲۲۲

۲۲۳ ۲۲۳

۲۲۴ ۲۲۴

۲۲۵ ۲۲۵

۲۲۶ ۲۲۶

۲۲۷ ۲۲۷

۲۲۸ ۲۲۸

۲۲۹ ۲۲۹

۲۳۰ ۲۳۰

۲۳۱ ۲۳۱

۲۳۲ ۲۳۲

۲۳۳ ۲۳۳

۲۳۴ ۲۳۴

۲۳۵ ۲۳۵

۲۳۶ ۲۳۶

۲۳۷ ۲۳۷

۲۳۸ ۲۳۸

۲۳۹ ۲۳۹

۲۴۰ ۲۴۰

۲۴۱ ۲۴۱

۲۴۲ ۲۴۲

۲۴۳ ۲۴۳

۲۴۴ ۲۴۴

۲۴۵ ۲۴۵

۲۴۶ ۲۴۶

۲۴۷ ۲۴۷

۲۴۸ ۲۴۸

۲۴۹ ۲۴۹

۲۵۰ ۲۵۰

۲۵۱ ۲۵۱

۲۵۲ ۲۵۲

۲۵۳ ۲۵۳

۲۵۴ ۲۵۴

۲۵۵ ۲۵۵

۲۵۶ ۲۵۶

۲۵۷ ۲۵۷

۲۵۸ ۲۵۸

۲۵۹ ۲۵۹

۲۶۰ ۲۶۰

۲۶۱ ۲۶۱

۲۶۲ ۲۶۲

۲۶۳ ۲۶۳

۲۶۴ ۲۶۴

۲۶۵ ۲۶۵

۲۶۶ ۲۶۶

۲۶۷ ۲۶۷

۲۶۸ ۲۶۸

۲۶۹ ۲۶۹

۲۷۰ ۲۷۰

۲۷۱ ۲۷۱

۲۷۲ ۲۷۲

۲۷۳ ۲۷۳

۲۷۴ ۲۷۴

۲۷۵ ۲۷۵

۲۷۶ ۲۷۶

۲۷۷ ۲۷۷

۲۷۸ ۲۷۸

۲۷۹ ۲۷۹

۲۸۰ ۲۸۰

۲۸۱ ۲۸۱

۲۸۲ ۲۸۲

۲۸۳ ۲۸۳

۲۸۴ ۲۸۴

۲۸۵ ۲۸۵

۲۸۶ ۲۸۶

۲۸۷ ۲۸۷

۲۸۸ ۲۸۸

۲۸۹ ۲۸۹

۲۹۰ ۲۹۰

۲۹۱ ۲۹۱

۲۹۲ ۲۹۲

۲۹۳ ۲۹۳

۲۹۴ ۲۹۴

۲۹۵ ۲۹۵

۲۹۶ ۲۹۶

۲۹۷ ۲۹۷

۲۹۸ ۲۹۸

۲۹۹ ۲۹۹

۳۰۰ ۳۰۰

پیشگفتار

زبان فارسی دارای مبانی و ارکان متعدد سیاسی و اجتماعی و دینی و فرهنگی و فرآیندی است که طی چندین قرن به وجود آمده است؛ این زبان عمدتاً از فرهنگ اسلام و زبان عربی تأثیر پذیرفته و به شکل امروزی درآمده است پس این تغییرات باید به طور کامل بررسی شوند. از مجموع نوشته‌ها و آثارى که تاکنون تألیف شده به دو دلیل مطالب منسجم و جامعی به دست نمی‌آید: اول آن‌که نویسندگان این آثار علل گرایش و تطور را به تفکیک بررسی نکرده‌اند تا مشخص شود عوامل سیاسی و اجتماعی در این دگرگونی چه نقشی داشته‌اند؟ دوم: چگونه با وجود این‌که کشور ایران به زعم مورخین از پیشینه‌ای بسیار غنی فرهنگی برخوردار بوده رفته‌رفته نثر پهلوی و نثر و زبان پیش از اسلام نتوانسته خود را حفظ کند و باز به زعم همین نویسندگان چگونه اعراب بدون پشتوانه‌ی فرهنگی و صرفاً با توحش و زور توانستند فرهنگ و جامعه‌ی ایران را تصرف کنند و تأثیری آن‌چنان پایدار بگذارند که امروز هم با وجود تشکیل چندین دوره فرهنگستان زبان فارسی هنوز هم از سیطره‌ی لغات عربی بیرون نرفته و شاید اصلاً این امر غیرممکن باشد؟ معلوم می‌شود ظاهراً نه ایران از آن موقعیت فرهنگی، حداقل در زمان‌های نزدیک به ظهور اسلام برخوردار بوده و نه اعراب ملتی متوحش بوده‌اند. آنان به رغم گفته‌ها و نوشته‌ها، از کتابت و فرهنگ و مدنیت و شعر بسیار بهره‌مند بودند؛ نقد شعر در دوران جاهلی بسیار رواج داشته و از موارد بسیار ضروری و مهم جامعه‌ی عرب به شمار می‌آمده است؛ این اثر به بررسی کیفیت تأثیرگذاری همین عوامل پرداخته است. امید که مورد توجه پژوهشگران قرار گیرد.

ادبیات هر سرزمین از آداب و فرهنگ و رسوم آن سرزمین ریشه می‌گیرد و آن را در خویش می‌نمایاند؛ به بیانی دیگر برای فهم ادبیات یک کشور باید رویکردهای فرهنگی و دینی آن را